

„Egyedül nem megy.” Krausz Tamás jubileumára

„Hát a fő baj persze Rettegett Iván, de a gatyá is szerepet játszik” írta Bulgakov nyomán Kiss Ilona nekem, szintén egy kerek születésnapomra, a mellékelt fotó által megihletve. Csakhogy e képen ott áll mellettem Krausz Tamás is, szintén gatyában, és hát eléggé együtt állunk. Olyannyira együtt, mintha csak egy Garas-Kern páros lennénk, egy nadrágban.

A moszkvai paparazzo által ellesett pillanat óta eltelt vagy tizenöt év, Krausz Tamás szinte semmit nem változott, csak a haja lett ritkább, és, persze, kevésbé vörös. És hát 65 éves lett. Mit kezdjünk ezzel a sok évvel? Már öt éve is azzal fojtottam csírájába a tiszteletére készítenő kötet tervét, hogy fiatal ő még ehhez. Idén már fel se merült ez az ötlet, mert tényleg kortalan.

Több mint harminc éve ismerem, de a szememben semmit nem változott. Vörös ő ugyanúgy, ahogy akkor volt, amikor a 60-as-70-es években a debreceni egyetemen jelentettek rá balossága miatt, mint a 80-as években, amikor a Mozgó Világ egy számát tiltották be miatta, vagy amikor 1989-ben az állampárt lebontásában vitt harcos szerepet. Azon kevesek közé tartozott, aki egy pillanatig sem osztozott a „jó” kapitalizmus illúziójában, a kelet-európai – s benne a magyar – rendszerváltás – értsd: kapitalista restauráció – eufóriájában. Ehelyett társaival már 1989-ben megalapította az Eszmélet című folyóiratot, a baloldali rendszerkritika máig egyetlen valamire való magyar szellemi műhelyét. Jól emlékszem, hogy ezekben az években mennyien megmosolyogták, szép csendesen kiszorították a médiából, még az 1994-1998 közötti időben is, amikor pedig egy - elvben legalábbis - baloldali párt volt hatalmon. Tamás barátom korszerűtlen volt, egy letűntnek minősített eszmerendszer utolsó mohikánja, egy marxista.

Aztán valamikor a 90-es évek vége felé megtört a jég, egyre többen kezdték ismét komolyan venni, hogy újabban már azok is eszmei társként, de legalábbis szövetségesként tekintsenek rá, akik esküdt ellenségnek tartották. Mondanom sem kell, nem ő változott. A körülötte levő világ romlása látszik igazolni előfeltevéseit.

Tudományos teljesítményét sosem vitatták. Iskolateremtő ruszisztikai munkássága evidencia a nemzetközi tudományosságban. Sőt, még a magyarban is, ahol egyébként sosem kezelték érdemein az egyetemes történészeket (még kevésbé a ruszistákat). S bár kandidátusi disszertációja, majd akadémiai doktori munkája is nagy nemzetközi elismertséget kapott, soha, senkinek nem jutott eszébe, hogy a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közé

válassza. Ez őt a legkevésbé sem zavarta. Megjelent vagy két tucat könyve (Oroszországban például százezren felüli példányszámban), doktoriját kiadták Japánban, több művét az Egyesült Államokban, tanítványai sokasága tekint rá, mint mesterére, az oroszok számára az ő sok száz oldalas Lenin-kötete a hivatkozási alap – mi dolga lenne neki az Akadémiával? Egy olyan testülettel, amelyet mindhiába igyekeznek színvallásra készíteni a neohorthysta szellemi restaurációs kísérletek ügyében. Egyebek között az „illetékes” osztály elnökének a Gerő-Romsics-ügyben írott nyílt levelében: „Az utóbbi évtizedekben már szokatlan eljárásnak számított, ha intellektuális és tudományos eszközök helyett vitás kérdéseket hivatalos-hatalmi feddessel, netán aláírási kampánnyal kívántak eldönteni. Látod-e veszélyét annak, hogy e téren fordulat áll be szellemi életünkben? Lehetséges-e, hogy az aláírási kampányhoz való csatlakozás egyfajta belépőjegy a 2010 után kialakult új, tekintélyelvű rendszerbe az „alkotó” értelmiség számára? Mi lehet az oka annak, hogy miközben akadémikusok élére álltak egy internetes cikkel szemben szervezett tiltakozásnak, nem történt semmiféle nyilvános fellépés az Akadémián a neohorthysta kultuszpolitika ellen? Miért nem szólalt meg egyetlen akadémikus sem a fajvédő, hungarista, antiszemita pap, Prohászka Ottokár „felszobrozása” ellen? Miért nem tiltakoztak az akadémikusok, történészek és irodalomtörténészek nyilas írók (köztük egy gyilkos) „tankönyvi” rehabilitálása ellen? Tudományos akadémiához méltó színvonalú, arányos reakciónak tartod Te ezt?”

A válasz elmaradása is egyfajta válasz természetesen, és ez az, ami Krausz professzort fiatalon tartja és lankadatlan munkára kényszeríti. Tanárként, vezető professzorként az ELTE Ruzsisztikai Központjában és kutatóként az orosz történelemben. Újabban a magyar honvédség szovjet területen végzett „rendfenntartó” tevékenységét vizsgálja. Van vele munkája. A magyar levéltárakban még egyetlen magyar történészt sem érdekeltek a magyar háborús bűntettekkel kapcsolatos peres anyagok, a hihetetlen mennyiségű ezt igazoló szovjet dokumentummal való megismerkedésre meg még ennyire sem vették a fáradságot.

Krausz Tamás 65 évesen szenzációs bejelentésre készül. Elkészült új könyve: alapmű lesz. A múlttal való őszinte, tisztázó erejű szembenézés, a nemzeti önismeret kézikönyve.

Krausz professzor mindig nagykorúnak tekintette tanítványait, olvasóit. A történelemhamisítások, a históriával való manipulációk, a politikai megrendelésre átirtnemzeti történelmek elleni intellektuális küzdelmében, ha valamikor, akkor most lesz szüksége a józan, értő, felnőtt befogadó közegre. Ő, aki *zoon politikonként* és tudósként is mindig közösségben gondolkodott, tudja ugyanis a legjobban, hogy „egyedül nem megy”.

Szvák Gyula

